

TIÊU CHUẨN ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ CỦA CÔNG TÁC TƯ TƯỞNG

ĐÀO DUY TÙNG

(Trưởng Ban Tuyên huấn Trung ương)

Là người lãnh đạo, người tổ chức các lực lượng xã hội nước ta trong quá trình đấu tranh cho thắng lợi của chủ nghĩa xã hội, Đảng ta có ý thức trách nhiệm rất cao đối với giai cấp, đối với dân tộc. Đảng luôn yêu cầu mỗi cán bộ, đảng viên của mình, mỗi thành viên trong xã hội phải không ngừng nâng cao hiệu quả hoạt động thực tiễn.

Tuy nhiên không phải ai cũng đều có được ý thức sâu sắc về hiệu quả và tìm mọi cách để đạt hiệu quả trong công việc được phân công. Tình hình một số xí nghiệp làm ăn thua lỗ kéo dài, không ít đơn vị thương nghiệp quốc doanh người đông, phương tiện nhiều vẫn buôn thua bán lỗ... đã nói lên điều đó.

Trong lĩnh vực công tác tư tưởng, mỗi khi có nghị quyết của Trung ương, của Đại hội, chúng ta thường tổ chức cho cán bộ, đảng viên nghiên cứu học tập các văn kiện. Với hơn 1,7 triệu đảng viên, 4 triệu đoàn viên, nếu mỗi người bỏ ra 4 ngày học tập thì đã dùng hết 20-25 triệu ngày công. Nhưng hiệu quả đến đâu, không phải mỗi người đã quan tâm đúng mức. Vấn đề là, vì sao trong chủ nghĩa xã hội, trái với tính ưu việt của nó, vẫn còn có một bộ phận xã hội - kể cả một bộ phận cán bộ, đảng viên - ít quan tâm đến hiệu quả? Vì sao có những người cộng sản khi làm ăn thua lỗ,

Không đem lại hiệu quả gì cho xã hội mà không thấy đau xót? Cho nên nhận thức về vấn đề hiệu quả trong chủ nghĩa xã hội thật không đơn giản. Trước hết, cần khẳng định tình trạng đó không phải bắt nguồn từ bản chất của chủ nghĩa xã hội. Cùng với sự xác lập chế độ công hữu về tư liệu sản xuất, chế độ tập thể ra đời. Xóa bỏ chế độ tư hữu và chủ nghĩa cá nhân, chủ nghĩa xã hội không xóa bỏ cá nhân mà còn làm cho mỗi cá nhân được phát triển toàn diện, hài hòa trên cơ sở của chủ nghĩa tập thể, kết hợp tập thể với cá nhân, kết hợp hài hòa lợi ích của xã hội với lợi ích của mỗi người lao động.

Giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa cá nhân với tập thể trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội chẳng những tạo được một động lực mạnh mẽ thúc đẩy xã hội phát triển, mà quá trình đó còn giúp cho mỗi người, mỗi thành viên quan tâm đến hiệu quả công việc mình làm. Nhưng muốn làm được như vậy, ngoài ý thức giác ngộ vai trò làm chủ tập thể của mỗi người, còn phải có một cơ chế bảo đảm thích hợp, trong đó bao hàm hệ thống tổ chức bộ máy, hệ thống chính sách, những phương pháp, hình thức kết hợp linh hoạt, đúng đắn, sáng tạo.

Hiện nay, vấn đề này không phải ai cũng thấy rõ. Có người khi nói đến chủ nghĩa tập thể, lợi ích tập thể thì lại đối lập nó với lợi ích cá nhân người lao động. Đó là những quan điểm không đúng về chủ nghĩa xã hội. Mặt khác, ở một số ngành sơ sở do chậm tìm ra một cơ chế thích hợp để kết hợp hài hòa lợi ích tập thể với lợi ích tập thể với lợi ích cá nhân, nên chưa thúc đẩy mọi người tự giác quan tâm đến hiệu quả công việc của mình. Đó là chưa kể đến những yếu tố chính trị, xã hội khác tác động vào bộ phận này, bộ phận kia làm cho họ ít quan tâm đến hiệu quả công việc.

Những năm gần đây, vấn đề xác định tiêu chuẩn hiệu quả của công tác tư tưởng đã thu hút sự quan tâm của nhiều nhà khoa học, làm phong phú và sáng tỏ nhiều vấn đề lý luận và phương pháp công tác tư tưởng trong tình hình hiện nay của các nước anh em. Đối với Đảng ta, đây cũng là một vấn đề cấp thiết, cần có nhận thức thống nhất để nhìn rõ phương hướng cải tiến và nâng cao chất lượng, hiệu quả của hoạt động tư tưởng của Đảng trong thời gian tới.

Từ sau khi miền Nam được giải phóng, đất nước thống nhất, công tác tư tưởng của Đảng được triển khai với qui mô rộng lớn chưa từng có. Chúng ta đã sử dụng một lực lượng to lớn các phương tiện, sử dụng không ít thời gian vào mặt trận này, và kết quả đạt được không nhỏ.

Công tác tư tưởng đã góp phần quan trọng vào việc thực hiện nhiệm vụ chính trị thời gian qua, nhưng thử hỏi kết quả đạt được có tương xứng với công sức bỏ ra không? Hội nghị Ban chấp hành Trung ương lần thứ tư (khó V) sau khi đánh giá những tiến bộ về mặt tư tưởng và công tác tư tưởng đã chỉ ra những quan điểm lệch lạc trái với đường lối của Đảng, sự giám sát, thậm chí, thoái hóa về phẩm chất, tình trạng dự do và kỷ luật trong một bộ phận cán bộ, đảng viên, dân chủ trong Đảng chưa được phát huy đầy đủ. Tình trạng đó chứng tỏ công tác tư tưởng còn nhiều khuyết điểm, hiệu quả công tác tư tưởng phải suy nghĩ. Nhưng có phải tất cả cán bộ trên mặt trận tư tưởng đều đã có ý thức sâu sắc về vấn đề hiệu quả hay chưa?

Có địa phương ra một tờ báo với số lượng không ít, nhưng nhiều số báo phát hành không đến đúng đối tượng mà vẫn tiếp tục ra đều. Trên mặt báo, không thiếu những bài, những tin chất lượng kém vẫn tiếp tục đăng, có những tin và bài không chứa đựng thông tin mới. Đài phát thanh, đài truyền hình, bên cạnh những tiểu mục hay, cũng cần xem có tiết mục nào dở, không cần thiết mà vẫn phát không? Các trường Đảng tập trung và tại chức mở ra khá nhiều, chúng ta tự hào với con số hơn một triệu đảng viên đã qua trường Đảng, qua học tập chủ nghĩa Mác - Lênin nhưng cần xem lại hiệu quả đạt được đến đâu? v.v... Rõ ràng, không cần phải có trí thức cao xa gì cũng có thể thấy được rằng: với lực lượng, phương tiện hiện có, nếu biết sử dụng với hiệu quả cao hơn thì chúng ta có thể đạt kết quả còn lớn hơn nữa trong công tác tư tưởng. Đó là hiện thực chứ không phải là ảo tưởng.

*

*   *

Chúng ta đã từng nhiều lần khẳng định - bằng lý luận và thực tiễn - tính đúng đắn của luận điểm của các nhà sáng lập chủ nghĩa cộng sản khoa học về vai trò to lớn tư tưởng khoa học, của lý luận cách mạng tiên tiến trong việc cải tạo thế giới khi những tư tưởng, lý luận ấy được quần chúng tiếp nhận và thực hiện. Điều đó cũng nói lên rằng hành động cách mạng của quần chúng là một tiêu chuẩn đánh giá hiệu quả công tác tư tưởng của Đảng, với vì hành động là sự biểu hiện tư tưởng và tình cảm của con người. V.I. Lênin đã diễn đạt điều đó như sau: "... Chúng ta căn cứ vào cái gì để xét đoán những "tư tưởng tình cảm" thực của các nhân có thực? Tất nhiên, căn cứ vào đó chỉ có thể là những hoạt động của các cá nhân ấy, và một khi vấn đề chỉ là "tư tưởng và tình cảm" xã hội thì cần phải nói thêm: "*Những hoạt động xã hội* của cá nhân, tức là *những sự kiện xã hội*"⁽¹⁾.

Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương lần thứ tư (khóa V), khi chỉ ra những quan điểm sai lầm về cuộc đấu tranh giữa hai con đường, những tư tưởng hữu khuynh nghiêm trọng về nhiều mặt trong một bộ phận cán bộ, đảng viên không phải xuất phát từ nhận thức trù tượng mà là xuất phát từ những hành động của cán bộ, đảng viên trong công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa, trong công tác phân phối, lưu thông, trong công tác văn hóa v.v... Chính thực tiễn đó, chính những hành động đó thể hiện hiệu quả công tác giáo dục đường lối chưa tốt. Những V.I. Lênin đồng thời cũng chỉ ra rằng, tư tưởng và tình cảm của những cá nhân có thực "đang sống" ấy, một mặt, biểu hiện thành hành động; mặt khác "đã tạo ra những mối quan hệ xã hội nhất định"⁽²⁾. Vì vậy, chúng ta không thể bỏ qua quan hệ xã hội của các cá nhân khi đề cập đến hành động của họ với tư cách là tiêu chuẩn đánh giá hiệu quả của các tác động về mặt tư tưởng, tình cảm. Luận điểm đó cho phép ta lý giải có căn cứ khoa học về tiêu chuẩn hiệu quả công tác tư tưởng. Không thể nói công tác giáo dục đã đạt kết quả tốt nếu những quan điểm, tư tưởng của Đảng còn nằm lại trong đầu óc người được giáo dục.

1. V.I. Lênin toàn tập - Tập I - NXB Tiến bộ - Mátxcova, 1974, tr. 531 (tiếng Việt).

2. Sách đã dẫn, tr. 535.

Sản phẩm của số tiêu hóa những quan điện, tư tưởng có phải trở thành niềm tin, thành động cơ của hành động đúng. Nhưng như thực tế cho thấy, không phải bao giờ những hành động xem như là tính cực của con người cũng phản ánh đúng kết quả của sự giáo dục. Một người lao động làm ngày làm đêm với mục đích duy nhất chỉ vì tiền, không chú ý gì đến tập thể xung quanh, không chú ý gì đến việc học tập giúp đỡ người khác, không quan tâm rèn luyện đạo đức làm gương trước nghĩa vụ với tập thể, với xã hội,... thì không thể lý luận được rằng những tư tưởng của Đảng đã thấm vào họ. Tất nhiên, để đánh giá đúng hành động vì các quan hệ xã hội của cá nhân, cần phân tích cụ thể các dạng hoạt động cụ thể các mối quan hệ xã hội cụ thể trong chính thể của nó. Bởi vì bản chất con người là tổng hòa của các mối quan hệ xã hội.

Xét tiêu chuẩn để đánh giá hiệu quả công tác tư tưởng, cần đặt nó trong điều kiện không gian, thời gian cụ thể, trong hoàn cảnh lịch sử cụ thể. Chúng ta đang bàn về hiệu quả công tác tư tưởng trong điều kiện Đảng ta đã nắm chính quyền, cách mạng nước ta đang trong chặng đầu của thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội với những đặc điểm kinh tế - chính trị - xã hội - văn hóa cụ thể. Khi chưa nắm chính quyền thì tình hình có khác. Lúc đó, chúng ta chưa thể trực tiếp bắt tay vào quá trình xây dựng con người mới trong phạm vi toàn xã hội, chưa xây dựng hình thái ý thức xã hội mới trong thượng tầng kiến trúc mới. Nói cách khác, công tác tư tưởng của Đảng hiện nay đang trong những bước đầu tiên trên con đường thực hiện mục tiêu cơ bản, cuối cùng của mình. Để đi đến mục tiêu cuối cùng ấy, tất nhiên phải qua những giai đoạn lịch sử nối tiếp nhau. Do vậy, tiêu chuẩn hiệu quả cũng được xác định theo thang bậc khác nhau. Các bộ phận, các binh chủng công tác tư tưởng của Đảng, căn cứ vào chức năng, nhiệm vụ của mình, hoạt động phục vụ cho việc thực hiện mục tiêu đó trong từng thời gian nhất định. Mức độ hoàn thành nhiệm vụ của các bộ phận, các binh chủng đó cùng là những tiêu chuẩn để đánh giá hiệu quả các hoạt động của Đảng trên lĩnh vực tư tưởng.

Từ sự phân tích như trên, chúng ta có thể hướng vào những nhiệm vụ chung sau đây để đánh giá hiệu quả công tác tư tưởng:

Một là, công tác tư tưởng góp phần quan trọng vào việc hình thành đường lối chính trị, hình thành các chính sách của Đảng và Nhà nước.

Hai là, sau khi đã có đường lối chính trị, nhiệm vụ chính trị cụ thể thì công tác tư tưởng phải phục vụ nhiệm vụ chính trị ấy.

Ba là, xét trên góc độ mục tiêu của công tác tư tưởng, thông qua sự thúc đẩy việc thực hiện nhiệm vụ chính trị trong từng thời gian, công tác tư tưởng góp phần quan trọng vào việc xây dựng thượng tầng kiến trúc về mặt hình thái ý thức mới trong chế độ xã hội chủ nghĩa.

Bốn là, từ mục tiêu xây dựng con người mới để xác định hiệu quả công tác tư tưởng.

Mức độ hoàn thành những nhiệm vụ cơ bản nói trên của công tác tư tưởng đồng thời cũng là những tiêu chuẩn để đánh giá hiệu quả công tác tư tưởng một cách toàn diện.

Để xét hiệu quả công tác tư tưởng trong việc phục vụ một nhiệm vụ chính trị cụ thể, chúng ta phải căn cứ vào những tiêu chuẩn cụ thể hơn:

1. Nhận thức chính trị của cán bộ, đảng viên và nhân dân có sâu sắc hay không? Điều đó được thể hiện ra ở chỗ: Mỗi người có coi nhiệm vụ do Đảng đề ra là nhiệm vụ thiết thân của mình hay chưa?

2. Nhiệt tình cách mạng, ý thức trách nhiệm đối với công việc được giao có được nâng cao hơn trước hay không?

3. Những tri thức chuyên môn, nghiệp vụ có liên quan đến công việc và kinh nghiệm công tác đã được bồi dưỡng đến mức độ nào ?

4. Hành động cụ thể của mỗi người trong công việc chuyên môn và trong các công tác xã hội. Sự thống nhất giữa lời nói và việc làm, giữa nhận thức và hành động.

5. Cuối cùng là mức độ, chất lượng hoàn thành nhiệm vụ. Ở đây cần chú ý đến mối quan hệ giữa cá nhân với những người xung quanh, với tập thể biểu hiện ở không khí tinh thần, không khí đạo đức xã hội chủ nghĩa trong quá trình thực hiện nhiệm vụ của đơn vị, của tập thể.

Trong phạm vi toàn xã hội thì tiêu chuẩn đánh giá hiệu quả của công tác tư tưởng phải căn cứ vào “*những sự kiện xã hội*” như V.I. Lênin đã chỉ ra ở trên. Đó là những phong trào hành động cách mạng rộng lớn của quần chúng thực hiện đường lối chính sách của Đảng. Vì vậy, phải căn cứ vào sự nhất trí của quần chúng được biểu hiện ở số lượng quần chúng, ở mức độ tán thành, ủng hộ đường lối, chính sách của Đảng, ở tinh thần tích cực, tự giác trong lao động, sản xuất, công tác, trong việc thực hiện nhiệm vụ chính trị của đơn vị, của ngành và địa phương. Đồng thời còn phải căn cứ vào đời sống văn hóa, tinh thần được chi phối bởi thể giới quan nào, nhân sinh quan nào, bởi tiêu chuẩn đạo đức và lối sống nào. Ở mức độ nào phong phú của nhu cầu vật chất và tinh thần và sự đúng đắn, hợp lý của những nhu cầu đó, phải căn cứ vào việc hoàn thành mục tiêu của nhiệm vụ công tác tư tưởng do Đảng đề ra trong từng thời gian để đánh giá hiệu quả của nó. Đồng chí Lê Duẩn, Tổng bí thư của Đảng luôn luôn nhắc nhở ngành công tác tư tưởng phải tích cực góp phần xây dựng nên những con người mới làm chủ tập thể, hình thành kiểu quan hệ xã hội mới, trong đó *lao động - tình thương - lễ phải* phải trở thành đặc trưng cơ bản của con người Việt Nam ta, của xã hội ta. Sự khái quát đó đã nêu bật cốt lõi tạo nên con người mới Việt Nam và kiểu quan hệ xã hội mới của chúng ta. Đó cũng là một căn cứ để đánh giá công tác tư tưởng.

Để đánh giá hiệu quả công tác tư tưởng, chúng ta phải dùng nhiều phương pháp, trong đó phương pháp quan trọng là *điều tra xã hội học*. Điều tra xã hội học giúp cho ta hiệu quả công tác tư tưởng một cách cụ thể, có căn cứ, tránh được lối đánh giá kết quả công tác tư tưởng một cách chung quanh. Đó là một khía cạnh quan trọng của mối quan hệ giữa xã hội học và công tác tư tưởng.